

Sammandrag av utlåtandena om slutrapporten av arbetsgruppen för en reform av handikapplagstiftningen

Totalt 141 aktörer gav sommaren 2015 ett utlåtande om slutrapporten av arbetsgruppen för en reform av handikapplagstiftningen. Av remissinstanserna företrädde 24 kommuner, 15 samkommuner (i huvudsak specialomsorgsdistrikt), 23 statliga myndigheter eller aktörer inom statsförvaltningen, 62 organisationer och 17 gruppen övriga remissinstanser. Aktörerna ombads lämna utlåtandet på en elektronisk enkät men även utlåtanden som getts på annat sätt har beaktats vid sammanställandet av sammandraget av utlåtandena.

Merparten av remissinstanserna ansåg totalreformen av handikapplagstiftningen och samordningen av handikappservicelagen och lagen om utvecklingsstörda som viktig och nödvändig (bl.a. Kommunförbundet, flertalet kommuner och en övervägande del av handikapporganisationerna). De ansåg att reformen skulle främja likabehandling och delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning. Arbetsgruppens mål att samordna lagarna ansågs enligt en majoritet av utlåtandena i huvudsak vara bra. En majoritet av remissinstanserna tog även upp att det är viktigt att fortsätta reformen av lagstiftningen som en helhet för att de mål som ställts upp för reformen kan förverkligas. De såg en risk i om reformen genomförs partiellt, att den endast gäller vissa tjänster, då målen med reformen kunde bli mindre klara.

I de flesta utlåtandena gjordes bedömningen att förslaget svarar väl mot behovet av stöd hos barn och unga med funktionsnedsättning. I flera av utlåtandena konstaterades att lagförslaget tillsammans med socialvårdslagen bättre skulle svara mot barns och ungas behov. Som positivt betraktades bl.a. bättre möjlighet till barns och ungas delaktighet i samhället (bl.a. undervisnings- och kulturministeriet, barnombudsmannen, flera organisationer).

En majoritet av remissinstanserna ansåg att bestämmelserna om klientprocessen i propositionen säkerställer möjligheterna att delta och påverka för en person med funktionsnedsättning vid bedömning och planering av servicebehovet. Bestämmelsen om bedömning av servicebehovet som genomförs som sektorsövergripande samarbete ansågs också ändamålsenlig. Remissinstanserna efterlyste dock även preciseringar av innehållet i bestämmelsen om sektorsövergripande samarbete. Kommunförbundet och flera kommuner samt vissa andra remissinstanser (bl.a. finansministeriet) ansåg att det finns tillräckliga bestämmelser om bedömning av servicebehovet och upprättandet av en klientplan i socialvårdslagen.

Flera handikapporganisationer ansåg det viktigt att bibehålla de subjektiva rättigheterna och framhäva behovsorienteringen. I kommunernas och samkommunernas utlåtanden framfördes oro över ökat antal skyldigheter och ökade kostnader för kommunerna. Å andra sidan fäste man uppmärksamhet vid betydelsen av tillräckligt stöd i rätt tid även vid förebyggande av servicebehov som är tyngre i fråga om kostnader och på längre sikt minskning av kostnaderna.

I de paragrafspecifika kommentarerna fäste man särskild uppmärksamhet vid till exempel lagens tillämpningsområde och dess bestämmelse om begränsning. I cirka hälften (49 %) av utlåtandena ansåg man att det enligt lagförslaget inte är klart i vilka situationer speciallagen och i vilka socialvårdslagen tillämpas. På motsvarande sätt ansåg 46 procent av remissinstanserna att lagens tillämpningsområde är tydligt. Avvecklandet av att bedömningen ska basera sig på diagnos ansågs i princip bra. Det ansågs i huvudsak också vara bra att lagen inte skulle indela personer enligt skadans svårighetsgrad. Vissa av remissinstanserna (Kommunförbundet, vissa kommuner, finansministeriet) framförde å andra sidan sin oro över en utvidgning av lagens tillämpningsområde samt att tjänsterna i fortsättningen inte skulle riktas till de som är i störst behov av dem på det sätt som faktisk likabehandling förutsätter (vissa organisationer). I flera av utlåtandena nämndes som en sak som försvårar lagens tillämpning en situation där det skulle ligga i klientens ekonomiska intresse att få servicen avgiftsfritt enligt speciallagen även om man kunde möta servicebehovet med stöd av de allmänna lagarna.

Av remissinstanserna ansåg 75 procent att begränsningen av tillämpningsområdet till följd av åldrande är ändamålsenlig, rent av nödvändig för att servicen enligt lagens syfte ska riktas till personer med funktionsnedsättning. I vissa av utlåtandena (Institutet för hälsa och välfärd, vissa organisationer) betraktades

begränsningen som problematisk med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna, och den ansågs vara diskriminerande och otydligt motiverad. Samtidigt uttalade de sin oro över ställningen för äldre personer med funktionsnedsättning och om den offentliga servicen är tillräcklig.

I utlåtandena om service lyftes framför allt fram bestämmelserna om färdighetsträning och stöd, personlig assistans och service som stöder rörligheten. I flera utlåtanden ansågs färdighetsträning och stöd vara en central bestämmelse vid samordningen av lagarna och den ansågs svara mot flera sådana servicebehov där nuvarande lagstiftning är otillräcklig. Vissa av utlåtandena kritiserade förslaget att föreskriva service som en subjektiv rätt (bl.a. Kommunförbundet, finansministeriet).

Slopandet av tröskeln för de resurser som krävs för personlig assistans stöddes av över hälften av utlåtandena. Den ansågs öka likabehandlingen mellan grupper med funktionsnedsättning och avlägsna begränsningar när det gäller tillgången till service. Å andra sidan ansågs förändringen även innebära konsekvenser som bidrar till att öka kostnaderna och icke ändamålsenligt utvidga den personliga assistansen. Vissa handikapporganisationer fäste uppmärksamhet vid kommunernas ansvar vid tillhandahållandet av personlig assistans och föreslog en noggrannare reglering av den samt stärkandet av rättssäkerheten för en person med funktionsnedsättning som fungerar som arbetsgivare (bl.a. Heta - Henkilökohtaisten Avustajien Työnantajien Liitto ry och Invalidförbundet). I detta avseende såg man i förslagen även problem i förhållande till ökningen av kommunernas skyldigheter (bl.a. Kommunförbundet) samt bestämmelserna i lagen om förmyndarverksamhet om en intressebevakares allmänna behörighet att företräda sin huvudman (justitieministeriet). Man såg å andra sidan en risk för utvecklandet av servicen i fortsättningen vid alltför detaljerad lagstiftning (bl.a. finansministeriet). I flera utlåtanden ansågs det viktigt att en person med funktionsnedsättning själv får bestämma den personliga assistansen.

I fråga om service som stöder rörligheten i lagförslaget togs i utlåtandena ställning till definitionen och betydelsen av rörligheten för en person med funktionsnedsättning. I vissa av utlåtandena fästes uppmärksamheten på möjligheten för personer med funktionsnedsättning att använda kollektivtrafik och dess effekt på behovet av service som stöder rörligheten. I fråga om antalet resor konstaterades i flertalet utlåtanden att mer individuell prövning bör göras vid bedömningen.

Bestämmelsen om avgifter som tas ut för servicen ansågs ändamålsenlig i 47 procent av utlåtandena. I en tredjedel (33 %) av utlåtandena gav man uttryck för en motsatt syn. Det ansågs särskilt viktigt i organisationernas utlåtanden att service som ordnas enligt behovet av hjälp och stöd som förorsakats av en funktionsnedsättning bibehålls avgiftsfri. Kommunerna och finansministeriet framförde behovet att förtydliga bestämmelserna om avgifter som tas ut för service och bedöma på nytt grunderna för avgiftsfri service. En del av organisationerna ansåg det viktigt att säkerställa att nivån på de avgifter som tas ut för service inte leder till att en person med funktionsnedsättning tvingas tillgripa utkomststöd under lång tid för att klara av det normala vardagslivet eller att användningen av en tjänst förhindras på grund av avgifterna.

Som observationer om den fortsatta beredningen och genomförandet av propositionen framfördes i utlåtandena förutom konkreta ändringar av den föreslagna lagens innehåll även åtgärder genom vilka man bättre skulle kunna säkerställa lagens syfte och att målen uppnås i fråga om personer med funktionsnedsättning. I fråga om den fortsatta beredningen uttrycktes i flera utlåtanden att man särskilt ska beakta regeringsprogrammets riktlinjer om kommunernas skyldigheter och bedömningen av propositionens ekonomiska konsekvenser ska genomföras mer detaljerat. Flera punkter i propositionen så som lagens tillämpningsområde och central service samt bestämmelserna om avgifter som tas ut och ändringssökande ska enligt utlåtandena preciseras i den fortsatta beredningen. Säkerställandet av de språkliga rättigheterna ska enligt vissa av utlåtandena beaktas bättre än vad som föreslagits i förslaget. Det ansågs även viktigt att utnyttja sakkunskapen om personer med funktionsnedsättning samt att aktörer som företräder personer med funktionsnedsättning deltar i den fortsatta beredningen. Även social- och hälsovårdsreformen bör beaktas i samband med reformen av handikapplagstiftningen och den tidpunkt då lagen träder i kraft.